

mokslo, menas, literatūra

PETRO KLIMO ATSIMINIMŲ KNYGA

PRANAS ČEPENAS

Šiame numery:

Vilniečiai prašo grąžinti pavogtas vertybes.
Petro Klimo atsiminimų knyga.
Literatūrinio darbo gretose "Drauge":
pluoštelis atsiminimų laikraščio jubiliejų proga.
Prof. Vlodo Jakubėno filmas.
Poezijos dienos Chicagoje: gyvųjų poetų vakaras, studentiškoji pogrindžio poezija, literatūrinis filmas, aktoriaus Juozo Palubinsko rečitalis ir Blandyčių dainuotinė poezija.

Kertinė Paraštė

Vilniečiai prašo grąžinti pavogtas vertybes

Redakcijos pastaba. Įvairiais rusų invazijų ir okupacijų laikotarpiais daug brangaus ir istorinio Vilniaus universiteto turto buvo pagrobta ir išvežta į Rusiją. Vilniaus universiteto 400 metų jubiliejaus proga vilniečių oficialiai yra paprašyta Universitetui priklausantį turta grąžinti apilpėtam savininkui. Atitinkama dokumentą ir jo komentara skelbia pogrindinis Vilniaus universiteto leidinys "Alma Mater", 1979 m., Nr. 1. Visą tą medžiagą iš minėto leidinio čia persispausdinam, apie vilniečių pastangas ir jų komentarus paiformuodami ir mūsų skaitytojus.

TSRS Mokslų Akademijos
Prezidentui — akademikui
Aleksandrovui A. P.

Giliai gerbiamas Anatolijau
Petrovičiaus!

1979 m. rudenį Vilniaus Darbo raudonosios vėliavos ordino V. Kapsuko universitetas, vienas iš seniausių mūsų šalies universitetų, nutarus TSRS CK švenčia savo 400 metų sukaktį.

Ruošiamasi jubiliejui, pažymint stiprėjančią tautų draugystę, patvirtinant neginčijamą socialines santvarkos pirmenybę, palyginus su buvusiomis visuomeninėmis formacijomis, kurias universitetui teko pergyventi per savo 4 istorijos amžius. Universitetas stengiasi stiprinti mokslinius ir draugiškus ryšius su šalies universitetais ir moksliniais centrais, o taip pat gauna visokeriopą pagalbą iš jų, sprendžiant principinius mokslo ir specialistų paruošimo klausimus.

Tarybų valdžios metais nemažą pagalbą, ruošiant aukštai kvalifikuotus mokslinius kadrus, suteikiant universiteto mokslinių įstaigų tinklą ir stiprinant jų mokslinę bazę, suteikė TSRS Mokslų akademija. Visa tai uni-

versiteto kolektyve pagimdo ištikinimą, jog TSRS MA įstaigų ir Prezidiumo asmenyje Vilniaus universitetas turi didelį draugą ir pagalbinką. Todėl mokslinės visuomenės vardu mes manome, jog dera ir tikslinga iškelti sekantį principingą istorinio plano klausimą.

Kaip žinoma, 1832 m. Nikolajaus I valdymo metu, universitetas buvo uždarytas, o jo turtas išvežtas iš Lietuvos ir išdalintas įvairioms įstaigoms. Be to, ir vėliau, prieš I-jį pasaulinį karą, o taip pat ir jo metu, carinė vyriausybė tęsė Lietuvos kultūrinių vertybių grobstymo politiką. Tarp išvežtojo turto ypatingą vertę turėjo retos senos knygos.

Respublikos ir universiteto visuomenė teikia didelę reikšmę 1918 m. Lenino "Dekretui apie evakuotus ir išvežtus už Lietuvos ribų valstybines, visuomenines ir privačias įstaigas..." pagal kurį visos carizmo pasisavintos vertybės turi būti grąžintos Lietuvai.

Iš tikrųjų dalis senojo Vilniaus universiteto turto buvo grąžinta dvidešimtaisiais metais, dalis — po II pas. karo, betgi dar daug istorinių vertybių iki šiol laikomos įvairiose įstaigose. Taip TSRS Mokslų Akademijos fundamentalinėje bibliotekoje (Leningrade) yra ypač vertingų knygų rinkinys, priklausęs Vilniaus universitetui ir pervežtas į Peterburgo universitetą, universitetą uždarius. Tarp jų yra lietuvių bibliofilų, pagrindinių Vilniaus universiteto fundatorių, knygų, kaip Sigismundo Augusto, Georgijaus Albinio (XVI a.), Leono Sapiegos, Radvilų (XVII a.) ir kt. Kultūrinė istorinė šių knygų reikšmė Lietuvai labai didelė, nes jos liudija apie mokslo, kultūros, skaitymo paplitimą. Visi šie leidiniai turi atitinkamus knygų ženklus, nurodančius jų priklausomybę Vilniaus universitetui.

Petras Klimas, iš MANO ATSIMINIMŲ. Išleido Juozas Kapočius 1979 m. Spaudė Lietuvių Enciklopedijos spaustuvė Bostone. Leidinys didesnio formato, kietais viršeliais, 416 psl., kainą 12 dol.

Neseniai (1979 m. pradžioje) Lietuvių Enciklopedijos Leidykla Bostone išspausdino mūsų žymaus diplomato ir Vasario 16 d. akto signataro Petro Klimo knygą, antrašte „Iš mano atsiminimų“. Knygoje yra įdėtos trys P. Klimo nuotraukos ir knygos pabaigoje yra išspausdinta pavadžių bei vietovardžių rodyklė. Atsiminimų knyga suskirstyta į 41 skyrių, kurie apima P. Klimo gyvenimą nuo pat jaunystės, jo visuomeninę bei politinę veiklą, Lietuvos Nepriklausomą valstybę atkuriant, jo dalyvavimą visose svarbesnėse Lietuvos diplomatinėse derybose ligi jo paskyrimo nuolatinio Lietuvos atstovu pradžioje į Italiją, o paskui — į Prancūziją.

P. Klimas savo atsiminimų įžangoje *Žmogus istorijoje* labai kukliai nusako savo atsiminimų tikslą ir vertę, rašydamas, kad „Kaip smiltelė viena prie kitos sudaro krūva, taip ir kiekvienas žmogus yra bendruomenės dalis — kūrėjas. Ta prasme ir noriu čia keltis smiltelės padėti prie lietuvių tautos istorijos, kaip ji su manim ir pro mane nuriedėjo mano gyvenimo laikotarpiu“.

Trečiame ir tolesniuose skyriuose autorius glaudai, bet įdomiai aprašo carinio valdymo meto Marijampolės gimnazijos moksleivių nuotaikas, mokinių savišviotos kuopelių veiklą, o po 1905 m. revoliucijos, truputį pakeitus politinėms sąlygoms — lietuvių mokinių būrelių viešą

veiklą, pasirodant su vaidinimais, choralais ne tik Marijampolėje, bet ir tolimesnėje apylinkėje, keliant žmonių tautinį susipratimą. Toliau P. Klimas aprašinėja, kaip jie — gimnazistai 1908 m. pradėjo hektografu spausdinti laikraštėlį „Mokinių Draugą“, kuris skatino jaunimą šviesti, lavintis ir dirbti visuomeninį darbą.

Bet netrukus caro žandarai suėmė apie, jų manymu, „pavojiną mokinių politinę veiklą“, nukreiptą prieš Rusijos galingąją imperiją. P. Klimas su savo draugais gimnazistais, leidusiais tą laikraštėlį, buvo areštuoti, iš gimnazijos pašalinti ir 1909 m. visi jie buvo teisiami. Bet adv. A. Butai sumanią jį bylą ginant, teismas visus juos išteisino, o gimnazija vėl juos priėmė atgal mokslo testis.

P. Klimas, studijuodamas teisės mokslus Maskvoje, buvo vienas svarbiųjų „Aušrinės“ žurnalo redaktorių ir bendradarbių. Ligi „Aušrinės“ ir vėliau „Atelieties“ žurnalų leidimo, lietuvių moksleivių savišviotos kuopelių buvo ne tik Lietuvos gimnazijose, bet ir Latvijos bei Rusijos miestų gimnazijose, kuriose mokėsi lietuviškas jaunimas. Bet centralizuota moksleivių ir studentų veikla buvo pradėta tik 1910 m., pradėjus leisti „Aušrinę“, kuri, Klimo nuomone, yra išvairiusi antrąjį „Aušros“ barą Lietuvos jaunuojuose, nes pvz., 1914 m. „Aušrinės“ buvo spausdinama 3.250 egzempliorių. Greta „Aušrinės“ 1911 m. buvo pradėtas leisti ir moksleivių žurnalas „Atelietis“, sujungęs katalikiškąjį jaunimą.

Atsiminimų dešimtas ir viešnuoliktas skyrius paskirtas 1915 m. vokiečių okupacijos pradžiai. Tuo metu P. Klimas, gavęs lei-

Apie tai plačiai žinoma kaip respublikoje, taip ir užsienyje. Todėl, suprantama, vėl ir vėl iškyla klausimas, kodėl gi iki šio laiko pilnai neįgyvendintas Lenino dekretas.

Mes įsitikinę, kad Jūs suprasite padėties rimtumą. Primygtinai prašome Jus peržiūrėti klausimą apie paminėtų knygų rinkinio grąžinimo galimybę Vilniaus universitetui. Toks žingsnis turėtų milžinišką politinę ir propagandinę reikšmę. Jis neabejotinai padarytų teigiamą įtaką draugystės stiprinimui tarp TSRS tautų ir suteiktų pagarbą rusų tarybinei tautai.

Mūsų kreipimasis pagrįstas klausimo svarbumu ir nuoširdžiu noru pabrėžti didelius Lietuvos pasiekimus Tarybų valdžios metais kultūros ir mokslo srityse.

Su pagarba
Vilniaus universiteto rektorius,
LTSR MA akademikas,
Socialinio darbo didvyris
Prof. dr. J. Kubilius
Universiteto partijos komiteto sekretorius, nusipelnęs LTSR mokytojas
Doc. K. Poškaus

VVU 400-tųjų metų Jubiliejinio valstybinio komiteto narys, nusipelnęs LTSR kultūros — švietimo darbuotojas
Doc. L. Vladimirovas

VVU mokslinės bibliotekos direktorius, nusipelnęs LTSR kultūros veikėjas.
Fil. m. k. J. Tornau

Pogrindinio žurnalo „Alma Mater“ 1979 m. Nr. 1, redakcijos pastaba. Šis Laiškas, mūsų išverstas į lietuvių kalbą, yra teigiamas dalykas. Tie, kurie jį parašė, šiuo atveju verti pagarbos. Tik labai keista, kad po šiuo laišku nėra paties Jubiliejinės komisijos pirmininko, Lietuvos TS R Komunistų partijos Centro Komiteto sekretoriaus L. Šepečio parašo. Nejaugi L. Šepečys, neseniai buvęs kultūros ministru, o dabar, užimdamas tokį aukštą postą partijos viršūnėje ir tapęs universiteto Jubiliejinės komisijos svarbiausia figūra, nesirūpina išplėstomis mūsų kultūros vertybėmis? Nejaugi jam svarbiau neturėti jokios „dėmelės“ svetimos valdžios akivaizdoje ir tuo pretekstu aukoti gyvybinius mūsų



PETRAS KLIMAS Kaune 1965 metais (maždaug tuo metu, kai rašė šiuos atsiminimus)

dimą iš vokiečių okupacinės valdžios, aplankė dalį Suvalkijos ir aprašė iš vos praėjusio karo savo išpučius ir šurpulingus vaizdus bei vokiečių įvestą administracinę tvarką. Greta niūrių pasakojimų bykstelė ir gražiosios Džiukijos gamtos subtilūs aprašymai, kurie tikėtų būti ir mokinių skaitymų knygas. Savo aprašyme jis, kaip istorikas, pateikia istorinių duomenų apie aplankytus miestelius, bažnyčias, piliakalnius,

dvarus ir t.t.

Šių įdomių P. Klimo atsiminimų dalis apie vokiečių okupacijos pradžią Pirmojo pasaulinio karo metu, 1935 m. buvo išspausdinta žurnale „Naujoji Romuva“, o 1969 m. — pakartota JAV „Darbininke“.

Kaip žinome, Pirmojo pasaulinio karo metu daug lietuvių inteligentų pasitraukė iš Lietuvos į Rusiją. Tada Vilniuje pasilikuosieji lietuviai veikėjai, gyvenimo

aplinkybių verčiami, turėjo testuoti visuomeninį ir politinį darbą ne tik už save, bet ir už tuos, kurie pasitraukė į Rusiją. O darbo buvo per akis — mokyklų steigimas, lietuviškų vadovėlių parengimas, būtinos politinės literatūros ruošimas, įvairių memorandumų rašymas ne tik vokiečių karinei valdžiai, Vokietijos vyriausybei, TAV prezidentui W. Willsonui ir kt.

Šiuose atsiminimuose P. Klimas įdomiai aprašo, kaip jis 1916 m. pradžioje pats vienas parašė, išspausdino ir per patikimus asmenis išplatino Lietuvoje pirmąjį atsisaukimą prieš vokiečius, kuriame jis pirmąkart iškėlė šūkį į tautą „Tegyvuoja susipratusi ir laisva Lietuva“ ir dėl didesnio įspūdžio tą atsisaukimą jis pasirašė „Laisvosios Lietuvos kovotojai“.

Be daugelio kitų darbų, 1917 m., gavęs iš vokiečių valdžios leidimą leisti laikraštį „Lietuvos Aida“, P. Klimas buvo to laikraščio faktinis redaktorius ir beveik kiekvienam numeriui jis parengdavo labai vertingų straipsnių. Deja, tų straipsnių daugumą vokiečių cenzūra išbraukdavo.

Toliau P. Klimo atsiminimuose yra aprašyta 1917 m. Lietuvos Vilniaus konferencija, Lietuvos Tarybos sudarymas ir kelias į Vasario 16 d. Nepriklausomybės akto pasirašymą. Čia jis plačiai nagrinėja visus sunkumus ir kovas su vokiečių karine valdžia ir Vokietijos imperine vyriausybe, o taip pat — Lietuvos Tarybos narių principinius nesutarimus ir dėl Vasario 16 d. akto ir vėliau — dėl parinkimo karaliumi Urachio. Reikia pabrėžti, kad tokio ištisinio aukščiausio suminėto įvykių aprašymo, iki šiol mes dar neturėjome. Todėl, kurie nori sąžiningai suprasti Vasario 16 d. akto vertę ir pajusti pačių lietu-

(Nukelta į 2 psl.)

ALMA MATER reikalus? Nejaugi jam jo trokštama karjera svarbiau už viską.

Bet palikime šį klausimą kol kas nuošaliai. Grįžkime prie Laiškos TSRS MA prezidentui. Laišką paminėta tik nedidelė rusų pagrobta Lietuvos kultūrinių vertybių dalis. Lietuvos Metrika, neprieinama Lietuvos istorikams ir teisininkams, vertingiausi meno paminklai, šiuo metu neteisėtai laikomi Ermitaže bei kituose Rusijos muziejuose, — toli gražu nepilnas sąrašas tų neįkainojamų meno bei kitokių vertybių, kurias rusų valdžia grobstė per beveik pusantro šimto metų okupacinį laikotarpį. Ypač didelį masinį grobstymą vyko po nepavykusių 1831 ir 1863 metų sukilimų, kada sukilėliai buvo žudomi arba tremiami į Sibirą, kada vyko kolonizacija ir rusifikacija. Ką nesunaikino, ko nenusiaubė, tą išvogė, išgrobstė. Idomu, kuo didžiutusi, sakykim, Ermitažas, jei visos pagrobtos vertybės būtų grąžintos teisėtiems jų savininkams?

Lietuva, sudariusi Taikos sutartį su Tarybų Rusija, kaip jau

pažymėta ir Laiške, kėlė šį klausimą. Taikos sutartyje buvo pažymėta, kad iš Lietuvos išplėsti ir išgabenti į Rusiją kultūriniai istoriniai ir meno vertybės turi būti grąžinta tikrajam savininkui — Lietuvai. Tiesa tai buvo tik startas, kurias beveik visuomet pasirašo Tarybų Sąjunga, bet apie vykdymą mažiausiai galvoja... Sugrąžinti išvogtas vertybes — Tarybų valdžiai buvo pats sunkiausias dalykas. Čia nepadėjo net ir didžiausias Tarybų Rusijos autoritetas — Leninas, jo dekretas. Kai reikia atitaistyti skriaudą, didžiajai rusų tautai nieko nereikia ir Leninas! Visokiais išsisukinėjimais, dėsinais ir apgaudinėjimais buvo sulaukiyta Lietuvos Metrika bei kitos vertybės. Taip atėjo 1940 metai, kada buvo pagrobta ir pati Lietuva. Prasidėjo ne pavogtų vertybių grąžinimas, o naujas vagysčių etapas...

Bet štai Jubiliejus! Ir dar koks — 400 metų! Kad Vilniaus universitetas ne seniausias v'soje dabartinėje Tarybų Sąjungoje, — šis sukurtas mitas išsiskleidė kaip dūmai: falsifikacija per daug įžu-

li — reikia jos norom nenorom atsakyti. O minėti tokį Jubiliejų labai nesinorėtų... Bet tas praiektas užsienis!... "Tarybų valdžiai Lietuvoje ne tas dabar rūpi... Minėti universitetą — tai kažką priminti apie jėzusius... Nebūtų jokių minėjimų, bet tas nelemtas Junesko.

Blogiausia, kad apie šio universiteto sukaktį rašo ne tik užsienio lietuvių, bet ir ta vadinama "didžioji spauda"... Ir vągystės mini...

Nenorime būti blogio pranašais. Bet tai, kad iki šiol reikalai su išplėstu universitetu turto grąžinimu nepajudėjo iš vietos, kelia nesmagias mintis: vargu ar vagis atsižvelgs į Jubiliejų...

Laiške prezidentui išdėstyti ir tokie motyvai — propagandiniai, kurie atitinka dabar skleidžiamą ideologiją. Be to, Lietuva jau ne "buržuazinė", minėtos vertybės lieka toje pačioje valstybėje... Žodžiu, nebėra jokių "kliūčių", jokio preteksto neatsižvelgti į Laiško iškelto reikalavimus. Lieka laukti.

Ką gi, pažiūrėsime, kokie bus rezultatai.

Petro Klimo atsiminimų knyga

(Atkelta iš 1 psl.)

vių kovas su okupacine vokiečių valdžia, turėtų labai dėmesingai išuosi P. Klimo atsiminimus perskaityti.

Kitas atsiminimų skyrius skaitant, išryškėja plati ir labai vertinga P. Klimo diplomatinė veikla užsienyje. 1918 m. pabaigoje jis buvo paskirtas Lietuvos delegacijos nariu Versalio taikos konferencijoje. Toje delegacijoje P. Klimas buvo vienintelis asmuo, kuris buvo tinkamai pasirengęs ginti Lietuvos etnografines sienas Taikos konferencijoje. (Karo metu jis jau buvo išpausdinęs veiklą šiuo klausimu).

Apie Versalio Taikos konferenciją yra išpausdinta daug dokumentinės medžiagos, kurioje yra paliečiami ir Lietuvos reikalai. Bet tikrasis mūsų reikalų gynyboje liudytojas toje konferencijoje gali būti tik savas diplomatas, vienu ar kitu atveju ten dalyvavęs ir Lietuvos reikalų gynyboje užfiksavęs. Iš šių atsiminimų matyti, kokių milžiniškų pastangų reikėjo mūsų delegacijai Versalyje, ginant Lietuvos teritorines teises nuo Lenkijos kėsinių. P. Klimas ir Vilniaus kraštą bei ir Suvalkų lietuviškąją dalį. P. Klimas taip pat įdomiai aprašo ir Lietuvos taikos delegacijos pastangas atgauti iš Vokietijos visą Mažąją Lietuvą.

Grįžęs iš Versalio Taikos konferencijos, kurioje Lietuvos ir Lenkijos problema nebuvo išspręsta, P. Klimas rado Lietuvoje tebevykstančius karinius susidūrimus, kivirčius bei nuolatinius pasikeitimus diplomatiniemis notomis su Lenkija. Maža to, 1919 m. Lenkija rengė slapta peovikų (POW) — lenkų karinė organizaciją — perversmą Lietuvoje, norėdama sudaryti Lietuvoje prolenkišką vyriausybę, kuri pakviestų Lenkijos kariuomenę ir okupuotą visą Lietuvą. Ir vadinamoji „Bermontiada“ taip pat buvo didelė grėsmė Lietuvos nepriklausomybei. Savo atsiminimuose P. Klimas taip pat tiksliai aprašinėja ir padeda mums suvokti tų įvykių reikšmę beatsieigiančiai Lietuvai.

1919 m. Lietuva išvarė iš savo krašto Raudonąją armiją, o 1919 metų pabaigoje — bermontininkus (rusus ir vokiečius). Šių visų įvykių diplomatinėje veikloje labai aktyviai dalyvavo pats P. Klimas.

1920 m. gegužės pradžioje prasidėjus Lietuvos ir Sovietų Rusijos taikos deryboms Maskvoje, P. Klimas ten taip pat dalyvavo kaip sienų ekspertas. Jo atsiminimų 32 skyriuje aprašyta daug įdomių faktų apie šią taikos derybų eigą ir taikos sutarties pasirašymą. Pavyzdžiui, P. Klimas atskleidžia, kad įžangą ir Lietuvos ir Sovietų Rusijos taikos sutartį parašė pats Leninas ir tą įžangos tekstą įteikė abiem šalių delegacijoms, kurios Lenino tekstą be ginčų priėmė. Pagal Lenino parengtąjį tekstą Sovietų Rusija pripažino Lietuvos savarankiškumą ir nepriklausomybę ir visiems amžiams atsisakė nuo visų Rusijos suvereniteto teisių ir lietuvių tautą ir josios teritoriją (255 psl.).

Toliau P. Klimo atsiminimuose aprašyti vėlesni Lietuvos ir Lenkijos santykiai ir Suvalkų sutartis, kurią Klimas vadina „Didžiąja Suvalkų klaida“. Suvalkų sutarties derybose Lenkų delegacijai neoficialiai dirgavo pats J. Pilsudskis, o Lietuvos delegacijai taip pat neoficialiai vadovavo P. Klimas. Čia Klimas, kaip tų įvykių dalyvis, tvirtina, jog sunku surasti didesnę istorinę klaidą, kaip kad įvykdžius Suvalkų sutarties derybų metu, kada Pilsudskis įsakė gen. Żeligowskiui paruošti dalį Lenkijos armijos

„maišto“ ir Vilniaus užėmimo, P. Klimas aprašo visas Lietuvos diplomatinės pastangas Tautų Sąjungoje atgauti Vilnių ir Vilniaus sritį bei Tautų Sąjungos mėginimus Żeligowskio sudarytą nenormalią padėtį išspręsti plebiscitu. Bet ir dėl plebiscito abiem šalim nesutarus, Tautų Sąjunga pasiūlė Lietuvai ir Lenkijai pradėti tiesiogias derybas dėl Vilniaus ir jo srities, vadovaujant toms deryboms P. Hymansui, Belgijos atstovui Tautų Sąjungoje.

Paskui jis aprašo didelį Lietuvos visuomenės nepasitenkinimą, kurį sukėlė Hymanso pasiūlytas Lietuvos ir Lenkijos susitaikymo projektas, ruošta atentatą prieš tuometinį ministrą pirmininką E. Galvanauską, kuris tada vadovavo deryboms su Lenkija, ir net sumini to atentato ruošėjų pavardes (331 psl.). Tačiau dėl nurodytų atentato ruošėjų pavardžių tikrumo ir jis pats abejoja. (Iš tikrųjų kai kurie P. Klimo suminėti asmens, pavyzdžiui B. Sruoga, tuo metu studijavo Berlyne, tad vargu ar galėjo prisidėti prie atentato ruošimo).

Savo atsiminimus autorius baigia Mažosios Lietuvos problemos svarstymu ir Klaipėdos krašto likimo sprendimu.

Mums reikia džiaugtis, kad P. Klimas šiuos atsiminimus parašė ir jo artimieji sugebėjo juos persiųsti iš okupuotos Lietuvos į Vakarų ir kad p. J. Kapočius juos išleido.

Taip pat yra išlikęs P. Klimo dienoraštis, kurio fragmentų jau buvo spausdinta JAV leidžiamuose žurnaluose „Metmenyse“ ir „Vārpe“. Iš šio dienoraščio jau išpausdintų fragmentų galima spėti, kad Klimas sąžiningai užrašinėjo to meto Lietuvai liečiančius politinius įvykius ir juos išties išpausdinus, būtų tikrai vertingos medžiagos Lietuvos istorijai.

Pabaigai dar noriu suminėti, kad P. Klimo visuomeninė ir vėliau diplomatinė veikla buvo lydimas kalininų ir kančios. Dar gimnazistą jį kalino rusų žandarai, Pirmojo pasaulinio karo metu — vokiečiai okupantai. Antrojo pasaulinio karo metu, vokiečiams naciams pietų Prancūziją okupavus, P. Klimas 1943 m. vėl buvo areštuotas ir per keletą Vokietijos kalėjimų buvo atgabentas į tuo metu dar vokiečių okupuotą Lietuvą. Lietuvoje jis buvo laikomas namų arešte ligi naujos bolševikų okupacijos. Bolševikams Lietuvą okupavus, P. Klimas tuoj pat buvo suimtas ir išvežtas į Sibiro kalėjimus, kur jis iškalėjo dešimt metų.

Reikia stebėtis, kad P. Klimas, ilgų kalininų išvargintas, grįžęs į okupuotą Lietuvą, nepasidavimas sunkių savo gyvenimo sąlygų, ryžosi su atsidėjimu šiuos atsiminimus parašyti ir palikti Lietuviai tautai tokia vertingą istorinę medžiagą.

Todėl manau, kad P. Klimo atsiminimus turėtų su dėkingumu skaityti ne tik mūsų istorikai bei politikai, bet ir visi tie, kurie domisi Nepriklausomos Lietuvos atsisteigimu.

RADIJO VALANDELIŲ KONKURSA

Norėdama kaip galima plačiau sudominti visuomenę Vilniaus universiteto 400 metų sukaktimi, Kultūros taryba nutarė paskelbti lietuvių radijo valandėlių konkursą paruošti ir transliuoti šios sukakties minėjimo programas. Premijoms bus panaudoti jau anksčiau iš Lietu-

Prof. Vlado Jakubėno filmas

JUOZAS PRUNSKIS

Energingas ir kūrybingas kun. Algimantas Kezys, S.J. su savo talkininkais susuko naują kultūrinį filmą — apie kompozitoriaus Vlado Jakubėno gyvenimą ir kūrybą.

Filmas maždaug pusės valandos, bet labai ryškiai supažindina su mūsų talentingo muziko kultūriniais laimėjimais. Tai bus vienas iš geriausių A. Kezio parūpintų filmų apie mūsų kultūrinius.

Filmas spalvotas. Ekrane vėl i mus prabyla garbingasis vėlonis. Muz. V. Marijošiaus taikliai klausinėjamas, jis pasakoja apie savo studijas pas prof. Vitalį Rygoje, apie jų gilinimą Berlyne, apie savo tėvo pamėgimą klasikinės muzikos, kas ir jame įžiebė muzikos meilės kibirkštį. Komp. Jakubėnas apibūdina savo dėstymo darbą konservatorijoje, atskleidžia, kaip jis su pomėgiu rašė koncertų recenzijas, kaip Berlyno laikraščiai palankiai sutiko pirmuosius jo kompozicijų atlikimus.

Pasako, kad mėgiamiausias jo kūriny — „Mano pasaulis“ išieivijoje paverstas kantata mišriam chorui, keturiems solistams.

Tačiau filmas nėra tik dviejų muzikų pasikalbėjimas. Ne, tai Jakubėno muzikinio gyvenimo atkūrimas. Ekrane suvinta jo parašytų kūrinių viršeliai, gaidų puslapiai, programų lapai ir tas, ką akys pagauna ekrane, perduodama filmo garsais, skambant melodijoms Jakubėno kūrinių: Pasaka, Pasakų kraštis, nuetautas iš simfonijos, suita Miško šventė, Gintaro piliis, jo sukurto dainos liaudies melodijų motyvais.

Visos tos melodijos dar praturtinamos, ekrane rodant jas atliekančius orkestrus, muzikus, bet taip išradinai parenkant — tai instrumento detalę, tai patį muzikantą, įsijautusį į grojamą dalyką. Dainas išgirstame, žiūrėdami į jas atlikusios sol. V. Jonuškaitės paveikslą ar stebėdami, kaip dainuoja sol. D. Stankaitė; jos balsui skambant, parodoma ir ji, bevaikšiojanti vandens pakrante ar miške.

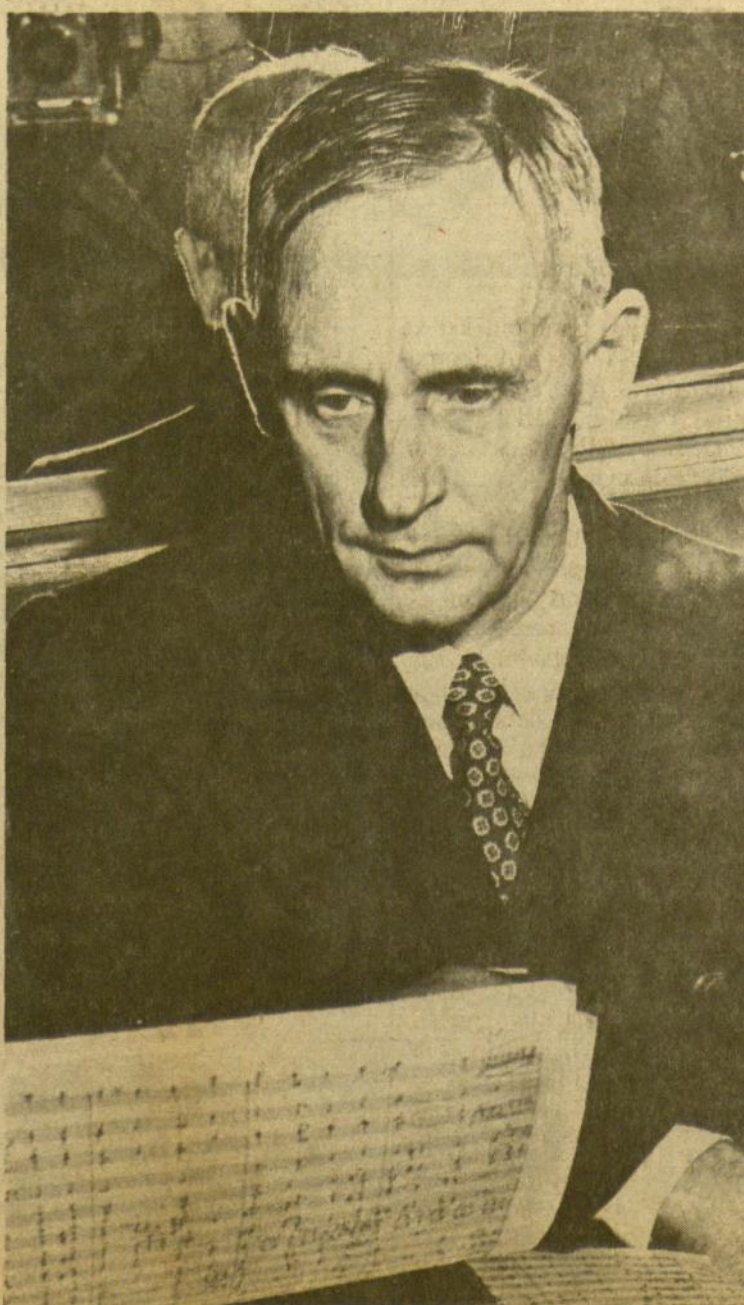
Pagal muzikos turinį ekrane stebime paukščius, plaukiojančias anteles, ošančius miškus ar matome akompanuojantį A. Vasaitį, ar išraiškos žokių besisukančią Vidą Galėnaitę.

Filmas įdomus ir kinematografinis išradingumu, ir melodijų patrauklumu, ir ekrano įvaizdžių parinkimu. Prsidėjo čia apšviesti talentingų rankų. Daug pasidarbavo filmo redaktorė M. Smilgaitė, garsų pritaikytojas Toliūs Slutas, o filmo gale prabėga pro akis ir mecenatų sąrašas: Olgos Jakubėnienės palikimas, Illinois menų fondas, Lietuvių fondas, Austė ir dr. M. Vygantai, Ada ir dr. Pr. Sutkai, kun. Pov. Dilys, E. Holenderienė. Ekrane parodytas ilgas Jakubėno kūrinių sąrašas liudija, kad jis nusišėlė šio filmo kūrybinio darbo ir aukų.

Muz. Juozas Kreivėnas po filmo demonstravimo suglaustai papasakojo lietuvių muzikos istoriją — nuo kaimo muzikantų iki Kudirkos, Naujajio, Sasnausko. Bet tai vis buvo muzika saviems.

Nepriklausomybės laikais išliko Gruodis, Šimkus. Jakubėnas buvo pirmasis simfonikų sąrašas. Parasė plačiai užsimojęs, turėdamas ryšių su Rytai ir Vakarais.

Po Jakubėno atėjo moderniškesnė muzika, lygiuojanti į Vakarus.



Kompozitorius Vladas Jakubėnas 1952 metais.

Nuotr. V. Mažello

taip, kaip komp. Šimkus. Kūrybingiausias Jakubėnas buvo Lietuvoje. Išieivijoje mažiau besireiškė, išpauniojęs į muzikos pedagogiką. Svajojo dar rašyti operą pagal Just. Marcinkevičiaus „Mindaugo“ tekstą. Kūrybai liaudies motyvų jis ieškojo iš senų, dar 19 šimtmečio vokiečių išleistų dainų rinkinių. Jo sukurti muzika gera, joje jaučiamas susimastymas, kontempliacija. Tai lietuviškumo pažymys. Bet jo kūryboje nėra uždegančių proveržių.

Kūrinio gale Jakubėnas mėgsta pereiti į kitą tonaciją, lyg pristatant naują pasaulį. Jo būta giliai tikinčio žmogaus, ir jo kūryboje palikta religinės ideologijos pėdsakai.

Buvo rūpestingas formos, medžiagos parinkime ir išvystyme. Tema stengdavosi išsemti. Medžiagos apdirbimas rodė jo kūrybinį uolumą. Jo kūryboje jaučiasi Rimskio - Korsakovo nuotaių, atėjusių per Korsakovo mokinį komp. Vitolį, Jakubėno profesorį. „Miško šventėje“ girdėt ir vokiškų Beethoveno motyvų.

Jakubėnas herojiškai pakėlė ligos skausmus ir dar kūrė. Imdamas senovinių giesmių religines melodijas, kūrė naujas kantatas, kurių yra likusių rankraščiuose.

PASAULIO LIETUVIŲ ARCHYVO GLOBOS KOMITETAS

Archyvo vedėjo Česlovo Grincevičiaus pastangomis ir JAV LB Krašto valdybos bei Kultūros tarybos pritarimu, Pasaulio lietuvių archyvas inkorporuotas Illinois valstybėje ir sudarytas jo Globos komitetas, kuris padės vedėjui spręsti svarbesniasias archyvo problemas. Globos komiteto pirmininku paskiestas dr. Antanas Razma, kaip Kultūros tarybos pirmininko atstovas. Sekretorium yra archyvo vedėjas Česlovas Grincevičius, teisine patarėja — dr. Rima Skorubskaitė, PLA ryšininku su amerikiečių visuomene — Saulius Girnius, mariiais Vincentas Tulevicius.

Nauji leidiniai

• THE BALTIC STATES IN PEACE AND WAR 1917-1945. Edited by V. Stanley Vardys, Romuald J. Misiūnas, The Pennsylvania State University Press, University Park and London. Published with the cooperation of the Association for the Advancement of Baltic Studies, 1978. Leidinys didesnio formato, 240 psl., kietais viršeliais.

Knygų anglų kalba apie Baltijos valstybių nepriklausomybių ir Antro pasaulinio karo laikotarpį jau netrūksta. Tačiau tokių niekada nebus per daug. Problemos ir temos įsiesio neišsėmamos, žvelgiant į jas įvairiais požiūrais. Ypač būtinos tokios knygos, kurios, parengtos ir parašytos Vakarų pasaulio mokslinių standartų lygyje, drąsiai išglaužia į universitetų ir kitų bibliotekų atitinkamus skyrius. O tokia knyga yra ir čia minimoji. Tai sutelktinis veikalas, redaktorių sumanai ir akylai parengtas ir pateiktas Baltijos kraštų artima istorija besidominčiam pasauliui.

Knyga suskirstyta į keturis pagrindinius skyrius, kuriuose talpinami vėl bent kelių autorių straipsniai. Stai viso veikalio turinys. Preface (V. Stanley Vardys, Romuald J. Misiūnas); Introduction: The Baltic Peoples in Historical Perspective. I. The Road to Independence: The Estonian Maapaev during 1917 (Olavi Arens), The 1919 German Campaign in the Baltic: The Final Phase (Charles L. Sullivan), The Land Oberost and Its Place in Germany's Ostpolitik, 1915-1918 (Aba Strazhas). II. Baltic Political and Constitutional Development: The Rise of Authoritarian Rule in the Baltic States (V. Stanley Vardys), Ethnic Minorities in the Estonian and Latvian Parliaments: The Politics of Coalition (Michael Garleff). III. Baltic States in Europe Between the Wars: The Baltic States between Nazi Germany and Soviet Russia (Alexander Dallin), Great Britain and the Baltic States, 1938-1939 (David M. Crowe, Jr.), General Hans von Seeckt and the Baltic Question (Julius P. Slavėnas), The Baltic Entente: Phantom or Reality? (Edgar Anderson). IV. World War II and the Baltic States: The Baltic Question in World Politics

The Baltic States in Peace and War 1917-1945

Edited by V. Stanley Vardys and Romuald J. Misiūnas

(Boris Meisner), The Catholic Church and the Soviet Government in the Baltic States, 1940-1941 (Dennis J. Dum), Morality or Expediency? The Baltic Question in British - Soviet Relations, 1941-1942 (David Kirby), Soviet Historiography on World War II and the Baltic States, 1944-1974 (Romuald J. Misiūnas).



• DRAUGAS 70 / 1909-1979. Leidinys „Draugo“ 70 metų sukakčiai paminėti. Redagavo kun. V. Rimšelis, MIC, Viršė piešė ses. M. Mercedes. Išleido Lietuvių katalikų spaudos draugija 1979 m. Spausdino „Draugo“ spaustuvė. Leidinys pradedamas popiežiaus Jono Pauliaus II žodžių žurnalistams. Paskui duodami Chicago arkivyskupo kardinolo J. Cody, vysk. V. Brizgio, Marijonų provinciefo kun. J. Dambrausko, MIC, Ili-nojaus gubernatoriaus J. R. Thompsono, Lietuvos gener. konsulės J. Daužvardienės, Ili-nojaus valstijos senato sekretoriaus K. Wright, ir senato prezidento Ph. D. Rock, Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininko Vytauto Kamanto, vykd. vicepirmininko Vac. Kleizos ir kt. sveikinimai „Draugui“ jubiliejaus proga. Anglų kalba „Draugo“ leidybos ir redagavimo istoriją pateikia žurnalistas Stasys Pieža. Lietuvių kalba spausdinamame straipsnyje „Draugo“ nuėitąjį kelia plačiai ir detaliai apžvelgia dabartinis dienraščio moderatorius kun. Pranas Garėva, MIC. Leidinys didesnio formato, 126 pusl., tilus-truotas nuotraukomis.

• ŠALTINIS, 1979 m. Nr. 2. Tikybinės ir tautinės minties žurnalas. Išėina kas antras mėnuo. Leidžia Marijonai ir Sv. Kazimiero sąjunga. Redaguoja kun. S. Matulis, MIC. Administruoja J. Dubickas. Redakcijos ir administracijos adresas: 16 Hound Rd., West Birkd-ford, Nottingham NG2 6AH, England. Metinė žurnalo prenumerata — 4 dol. (2 sv.).

• „Saltinio“ puslapiuose paskleista apšiai straipsnių religinėmis ir kultūrinėmis temomis.



Literatūrinio darbo gretose Drauge

Pluoštelis atsiminimų Draugo 70 metų ir Draugo kultūrinio priedo 30 metų sukaktį minint

Pažintis su "Draugu" prasidėjo prieš 30 metų, kai 1949 m. vasarą buvo skirta pasiekti vakarinį Atlanto krantą ir išsikelti New Yorke. Bet tame didmiestyje vasarą užtrukom labai trumpai, o jau kitą dieną traukinys nešė mus į Chicago. Čia dar nespėjus apsiprasti su Bridgeporto gatvių neonų šviesom, vieną pavakare užėmė "Draugo" redaktorius dr. Juozas Prunskis ir sakė: "Gal parašytum mums ką apie Goethę kultūriniam priedui".

Redaktorius buvo gana jautrus dienų temoms, o tada kaip tik buvo suėję 200 metų nuo to didžiojo vokiečių poeto gimimo, poeto, kūręs nemažą ryšių turėjo su Lietuva. Iš tikrųjų prisiminti jį reikėjo jau vien dėl to, kad Lietuva jam buvo davus kur kas daugiau, negu jis Lietuvai, iškaitant ir jos pagarsinimą. Netoks literatūros istorikas kaip W. Schereris sakė, kad Goethės poezija paveikusi lietuvių liaudies dainas. Rėzos lietuvių dainų rinkinį Goethe vertino irgi gana palankiai, mielai prisimindamas, ką jaunystėje jam Herderis buvo pasakojęs apie lietuvių dainas, dar Lessingo taip nuosirdžiai ivertintas.

Taip sėdau prie Goethės, ir 1949 m. "Drauge" — vyriausiuoju redaktorium tada buvo šviesaus atminimo Leonardas Šimutis — atsirado ilgesnis rašinys "Goethe ir mūsų laikai, Goethės baladės "Girių karalius" vertimas ir kita. Ta pačia tema ir tuo pačiu metu ar kiek vėliau kai kas buvo tekę ir kitiems laikraščiams, pvz. "Darbininkui" (Bostone), "Laiui" (Argentino), kur buvo atspausdintas irgi ilgesnis rašinys "Religinis elementas Goethės "Fauste".

Pradžioje "Draugo" kultūriniam priedui ypač reikėjo ir poezijos, ir ano meto mano eilėse, atspausdintose "Drauge", tebesijautė tremties dviasia, kas matyti ir iš tokių pavadinimų, kaip "Išblaškytos kibirkštys", "Zvilgsnis atgal", "Kalnuose" ir kt. Kai kas iš tų eilių pateko ir į antrąjį mano rinkinį "Keliame", kurį išleido tuometinis Lietuviškos knygos klubo vedėjas kun. dr. K. Matulaitis, rezidavęs "Draugo" patalpose. Rinkinio originale buvo pavadinimas "Sventkelione", bet leidėjui tas pavadinimas nepatiko, nes priminė tokius ne per geriausios reputacijos žodžius kaip "Sventimarė", ir paliko ne taip jau poetišką "Keliame" pavadinimą. O autorius buvo turėjęs mintį piligriminę kelią... Juk ir pirmieji Amerikos ateiviai buvo piligrimais pasivadinę.

Kaip patys pirmieji švietimo darbuotojai, atsiradę Chicagoje dar 1949 m. rudenį, subruzdrom rūpintis lietuviškojo jaunimo švietimo reikalais. Vieną kitą rašinėli ta tema reikėjo paruošti ir "Draugui". Taip atsirado "Lietuvių jaunimo auklėjimas", "Mokytojų susirinkimas" ir kt. Tai buvo pati pirmoji mūsų jaunimo švietimo istorijos užuomazga, pirmiesiems naujosios imigracijos pedagoginio darbo atstovams atvykus į JAV. Jaunimo švietimo tema tada teko rašyti ir kituose laikraščiuose, pvz. "Darbininke", "Vytėje" ("Amerikos lietuvių jaunimas ir lietuvių kalba") ir kitur. O "Draugui" ir kitokių temų, pasižiūrint, kaip buvo ankstesniesiems mūsų imigrantams (pvz. str. "Vaižgantas svetur" ir kt.).

1950-51 m. vasaromis, gavus

A. TYRUOLIS

kiek ilgesnių atostogų iš knygtino, buvo progos arčiau susipažinti su pačia Chicago, pakeliaujant po šį didmiestį, jo parkus ir apylinkes. Taip ano meto "Drauge" atsirado panašūs rašiniai, kaip "Lietuvių paminklai Chicagoje", "Laiko fontanas" (aprašymas skulptūrinės grupės netoli Chicagos universiteto, amerikiečių skulptoriaus Lorado Tafto darbo), ir kita.

Tuometinis "Draugo" kultūrinio priedo redaktorius buvo entuziastingas kelių mėgėjas, tad ir bendradarbio nepaleido be šios pareigos atlikimo. Kelionė į Romą 1950-51 m. savarjot, šv. Metų proga, atsimušė "Draugo" puslapiuose serija straipsnių, kuriuose buvo aprašyti šios neeilinės kelionės įspūdžiai. Kaip nesyk ir paties redaktoriaus, tie straipsniai buvo rašyti dar tebekeliaujant. Dėl to jie yra daugiau korespondenciškai žurnalistinio pobūdžio. Tai rodo ir pavadinimai, pvz. "Nuotaikos Romoje", "Audienčioj pas šv. Tėvą", "Svečiuose pas Romos lietuvius", "Nuo Nicos iki Liurdo", "Įspūdžiai ir nuotaikos Paryžiuje" ir kt.

1951 m. rudenį persikėlus į New Yorką ir nutolus kone visu tūkstančiu mylių, redaktoriui savo pageidavimais pasiskardendavo ir ten, kartkartėmis primindamas, kad jam reikėtų poezijos ar šiaip literatūrinių rašinių. Temų dabar duodavo ir naujoji aplinka, dėl to šalia bendro pobūdžio ar sezoninių rašinių apie Motinos dieną ar Kalėdas ar Velykas poezijoj būdavo ir tokių, kaip "Velykos Penktojo alėjoje", "Sekspyras Gielgaudo interpretacijoj", "Columbia universitetui 200 metų" ir panašių.

Tai buvo metas, kai šiame krašte ėmė suklestėti mūsų mokslinė ir grožinė literatūra, vis daugiau ir daugiau mūsų rašytojų čia atsikėlus. Teko imtis ir knygų recenzijų darbo "Draugui". Taip ten atsirado M. Biržiškos "Lietuvių tautos kello" (2 t.), J. Gliaudos "Ora pro nobis", M. Vaitkaus ir kitų autorių darbų apibūdinimai, vertinimai. Ša-

lia to reikėdavo parūpinti kai ką ir iš visuotinės bei palyginamosios literatūros, pvz. apie Thomą Manną, Rilke ir Kafką, Dylan Thomą, Robert Frostą, Ševčenko, Adomą Mickevičių (sukakties proga 1955 m.) ir kt.

Šis visuotinės literatūros darbas "Draugo" puslapiuose toliau buvo tęsiamas, poetui K. Bradūnui 1961 m. perėmus kultūrinio priedo redagavimą ir sustiprinus literatūrinę laikraščio pusę. Ypač daugiau dėmesio buvo atkreipta į poezijos vertimus iš visuotinės literatūros. Bet įsitraukimas į "Lietuvių enciklopedijos" ir vokiškos bei angliškos spaudos darbus ("Der Grosse Brockhaus", "Lituanus", "Books Abroad" ir kt.) mažiau bepalko laiko raštam "Draugui". Bet dar 1960 m. kelionė į Europą, šv. Žemę ir Egiptą buvo perleista per "Draugą" 12 aprašų. 1966 m. kelionės, kaip piligriminės, rašiniai ilga serija pateko į "Laiivą". Bet 1973 m. kelionė į Pirenėjų pusiasalį vėl ėjo per "Draugo" kultūrinį priedą.

Kai kurie eilėraščiai, dar anksčiau spausdinti "Drauge", pateko ir į trečią poezijos rinkinį (rinktinė) "Metų vingiai", kurį 1963-64 m. savarjot išleido kun. Pr. Garša, tuometinis ir Lietuviškosios knygos klubo vedėjas ir "Draugo" moderatorius. O tuo pat metu iš New Yorko persikėlus į Notre Dame, Ind., "Draugui" teko parūpinti daugiau vertimų ir visuotinės poezijos, o ilgainiui ir vieną kitą atsiminimą iš pažinčių su kai kuriais žymesniais mūsų literatūros ir kultūros šiais.

Bet valandėlei užmiršim tą asmeninės apyskautos trisdešimtmetį, kai švenčiam rimtą 70 metų sukaktį "Draugo" aplamai ir 30 metų sukaktį, kultūrinio priedo. Dėl to ir šis jo bendradarbis, jungdamas savo sveikintimus ir linkėjimus prie daugelio kitų, taria:

Septyniasdešimties sulaukus
Ir pensijon nepasitraukus,
Labų vienmetis siunčia gausiai
Ir linki jis kuo širdingiausiai
Ilgai dar skleisti raidžių
šviesą —
Gint tautos laisvę, Dievo
tiesą.



"Draugo" pastatų Chicagoje architektūrinis kampas. Architektas J. Kovas-Kovalskis.

Nuotr. J. Kuprio

Iš Vėlniaus universitetinio pogrindžio poezijos



Po senojo Vėlniaus universiteto skliautais...

V. AUDRONIS

PAVERGTA TĖVYNĖ

Visam pasaulyje, visuos žemynuos
Praėjo intų ir sąjungų laikai,
Tik tu, o mano mylima Tėvyne,
Lig šiol sukaustyta grandinėmis likai.

Visur kalėjimai, lageriai ir smurtas
Neaplykanta triumfuoja, metė pasmerkta,
Kad laisvės šaukiantiems balsams apkurtus,
Apakus šviesai, žūtų jau visa tauta.

ČIA LIETUVA

Kaip sunkų kryžių nešame vergovės baudžiamą,
Ne vieną kartą klumpam po našta skriaudų,
Ir vėlai mums prabilti apie laisvę draudžiama,
Kad nepakiltumėm į kovą jos vardu.

Bet laisvės spindulys, pro sutemas ištryškęs,
Prablaivo sąmonę, iš miego kelia mus,
Kovų paveikslai prieš akis atgyja ryškūs,
Kaip amžiams gynėm savo žemę ir namus.

Vėl laimina kovotojus semutės motinos,
Vėl girdim Laisvės varpą, skambantį visur:
"Šalin grobikais, kraujo upėm prisiosotinę,
Jums nepavyks čia pragaro įkurt —

Greičiau keliaukite į savo smurto rojų —
Jūs žmogiškojo veido robotų banda!
Čia mūsų žemė — Lietuva — darbščių artojų,
Neišsivadėsim laisvės niekad niekada!"

LIETUVA ANT KRYŽIAUS

Aš — tėviškėj keleivis, tartum svetimas,
Savam krašte užgūstas tremtinys.
Nyku, kai spaudžia širdį priešio letena,
Kai sielą gairina nuožmus šiaurys.

Aš nebylus kaip žiemą Nemunas,
Sukaustytas ledų grandinėmis tvirtai, —
Tai toks likimas, toks gyvenimas! —
Už ką, kareivi, tu keritai

Ir prie Radviliškio, ir prie Širvintų,
Ir prie Kėdainių karžygio mirtinų?
Tikėjome, kad laisvė amžiams švinta,
Kad niekas jos nebegalės atimt.

O išplėšė ją mums kaip gyvą širdį,
Suaudė ją prie žydinčios obelės,
Vėl mus acti ir tulžimi pagirdė,
Ir šaukė, klykė: "Niekad nesikelsi!"

O Viešpatie, nejam tiek kraujo veltui,
Nejam, nejamgi veltui tiek aukų?!
Regiu prie kryžiaus Lietuvą prikaltą
Ir papuoštą eršėčių vainiku.

Nejam į laisvę keltis nebelemta,
Nejam sunykt kaip žiedui po padu? —
Išvesk mus, Viešpatie, į Laisvės krantą,
Pašauk į laisvę mus vardu!

JAUNAM KOVOTOJUI

Nors ir kitos svajonės subrendo,
Daug kitokių troškimų širdy,
"Privalai stot į kovą jau šiandien" —
Savo sąžinės balsą girdi.

Šitas balsas varpais skamba rytą
Ir pakilti pašaukia staiga,
Ir pakilt pašaukia staiga,
Virpa kraujas veržlus, akys švyti

Būk visur, kur gyvenimas verda,
Kur žiedus skleidžia laimė gražiau! —
Iš didžiosios raidės Tavo vardą
Aš krauju širdyje įrašiau.

L. VASARIS

MOTINOS MALDA

— Tikiu į Dievą, — tyliai šnabžda lūpos, —
Į žemės ir dangaus Kūrėją...
Tai mano motina prie kryžiaus klūpo,
Už sūnų pasimelst atėjus.

Ją vis labiau prie žemės lenkia metalai
Ir ant širdies sunkiau vis būna...
Bet prašo ji ne sau geros sveikatos,
O man, pakildusiam jos sūnui...

PRISIKEIKIME!

Kai nuodėmė į pačią širdį smelkiasi
Ir sąžinę skandina į gelmes,
Išbrisk tu iš klampynių ir iš pelkių,
Supurvintą drabužį nusimesk!

Tikėjimas, Viltis ir Meilė spindi
Nuo žemės pakraščiu iki Dangaus.
Pažvelk į K r a u j a — Atpirkimo indą —
Į didžią A u k a Dievo ir žmogaus.

Tai jis gyvenimą nuo amžių lemia,
Globoja, veda mus šviesos keliais.
Atsiųs Jis baltus angelus į žemę
Ir purvą nuo širdies nuplaus — atleis.

Jei tyrą atgailą kaip auką iukilią
Tu ant altoriaus dėsi iš širdies,
Jis į tave pažvelgs — įvyks stebuklas —
Ledai, užslėgę širdį, sutrupės...

Ir tapsi tu skaisčius tartum žiedelis,
Tavim gėrėsis Žemė ir Dangus, —
Tiktai iš nuodėmių, iš purvo kelias,
Iš pasmerkimo prapūties žmogus!

Vėlnius, 1977. II. 22

RAUGES

Laistėm prakaitu kiekvieną sėją,
Laukėm derliaus didelio, brandaus...
Bet per daug savim pasitikijom,
Palaimos neprašėm iš dangaus.

Kai su daigu mūsų ažiugsmas augo,
Lyg to derliaus plotai dideli, —
Stai kažkas pasėjo naktį raugiu,
Kad nunyktų žemėnys žali.

Keikėm piktą ranką, naktį juodą
Ir mėnulį keikėm, ir žvaigždes,
Baimę kelė mums tušti aruodai, —
Kol galų gale supratom mes,

Nors mėnulis, visos žvaigždės šviestų,
Pikto sėklos niekad nematė.
Jei nesaugo Dievas tavo miesto,
Veltui būdį naktimis sargai.

Kas neprašo jo palaimos — vargas!
(Palaimos neprašėm iš Dangaus).
Vien tik Dievas — mūsų derliaus Sargas,
Mūsų žemės, miestų ir žmogaus.

(Eilėraščiai paimti iš pagrindinio leidinio "Alma Mater", 1979 jubiliejiniai metai, sausio, vasario, kovo mėn., Nr. 1, Vėlnius)



Pielėnys Ados Korsakaitės-Sutkuvienės

Poezijos dienos Chicagoje

Pirmoji diena: gyvųjų poetų rečitalis, stud. pagrindžio poezija, literatūrinis filmas

Poezija tai dailiosios kūrybos žaizduojanti viršūnė. Bern. Brazdžionis prisipažino: „Aš iš saulėlydžių renku rytojaus ugnį, Aš iš vidurnaktinių žviesias žvaigždes renku“.

Australijos rašytojas V. Kazo- kas taikliai kalbėjo:

— Poeto lūpose tas pats žodis tai meile šiltai padvelkia, tai kaip ugnis degina, tai kaip žaibas prakiekimu trenkia, tai nuolankia malda į aukštybes kelia... Jis pats mylėdamas priverčia ir kitą mylėti, kai jis pats kenčia, tai ir už kitus kenčia...

Kūrinys giliai analizuoti sugėbanti V. Skrupskelytė poeto kūrybą aptarė:

— Poetinis žodis auga žmonių bendruomenėje, bendro kūrybinio sildomas. Jis atremtas į žemę, konkretų pasaulį, bet taip pat ir į tautą.

Poetų ryšį su savo tautos žmonėmis padeda sustiprinti ir išvystyti Poezijos dienos, kurios tapo jau tradicija Chicagoje. Šiemet ši šventė buvo gegužės 25 — 26 d. Jaunimo centro kavinėje.

Poezijos dienų vakaronę atidarė Jaunimo centro šeimininkas kun. A. Saulaitis, išryškindamas poezijos poveikį žmogui. Poetas savo širdį ir sielą daugiau kitiems atveria, negu eilinis žmogus. Pasidžiaugė, kad tarp svečių yra Lietuvos atstovas prie Šv. Sosto — St. Lazoraitis, Jr., ir aktorius Juozas Palubinskas.

Poetas Kazys Bradūnas konstatavo, kad poezijos dienos randa platų atgarsį. Šiemet jau VI kartą Chicagoje rengiamos, o jos plinta ir kitur, pvz. neseniai praėjo Clevelande.

Poezijos žanras mūsų tautai daug davė, ypač atgimimo laikotarpy. Šiandien poeziją skaitys tik Chicagoje poetai, iš viso aštuoni.

Poezijos rečitalį pradėjo *Nijolė Januškaitė-Užabalienė*. Ji puikiai novelių ir knygų autorė, bet ji ir poetė.

Ji skaitė apie pavasarį pasigėrusį didmiestį, apie plakančią vasaros širdį, apie liūdną mėnesieną, apie paslaptingą Nefretetę, apie rudens trijulę. Ji nuosirdžiu lyriiniu išgyvenimu žvelgė į gamtą, namus, kur gyvena Dievas ir žmogus. Jos poezija gausi vaizdumu ir sklandi skambumu.

Vyresnės kartos rašytojas, gausus sava kūryba ir vertimais, *Alfonas Tyruolis* savo kūrybą skaitė pradėję himnu pavasario saulei, kuri mus mylavo, kuri, didėle meile apjuosusi pasaulį, liepia skleistis žiedams. Jo skaityme buvo įdomus įtarpas — eilėraščių komentavimas.

Antras eilėraštis — Kataris, buvo simbolinio pobūdžio — apie nesenkančią amžinos meilės šaltinį. Dar vienu eilėraščiu atgimdė atminimą savo žmonos Elenutės.

Poetas kalbėjo apie tėviškės vizijas, jūros pasaką, apie niekad neišblėstančią Nemuno viziją. Klausė — kada išplausime svietimą dumblyje iš mūsų vandenų. Vilniaus universiteto sukačiai pamėnė parašęs „Vivat akademija“, įrodymas šiuo eilėraščiu, kad ir iš istorinių faktų ir kultūrinių įvykių pynės gali gimti poetiškas žodis.

Vadovaudamas Poezijos dienos poetas Kazys Bradūnas pažymėjo, kad yra kūrėjų, kurie klausytoją ir praverkia, ir prajuokina. Į šią kategoriją įrikiavęs, pakvietė *Aloyzą Baroną*. Jo eilė-

raščiuose skambėjo smagus politinis humoras, šypsniū iš lietuvių kasdienybės. Savo eilėrašty paskelbdamas dažnas taiklaus humoro staigmenas, buvo lydimas klausytojų prapilpančio juoko. Lietuvių namai ir garažai pelėsiais neapauga... Anot poeto, bibliškasis Babelio bokštas sumaišęs šiandien lietuvių liežuvių. Nuimsim laikrodį nuo sienos, tegu mus vėl tvarkys gaidys...

Jaunimui atstovavo *Vilniaus universiteto studentų* pagrindžio leidinio poezija. Savo ateitimi rizikuodami, jie slapta rašo eilėraščius, kuriuos sklandžiai padeklamavo *Daiva Markelytė*. Eilėraščiuose reiškėsi ir džiaugsmas, būnant šimtametės Almą Mater prieglobsty. Čia norima išgirsti Stanevičių, kuris prabilo lietuvių ku žodžiu. Dabar svetimieji nori, kad būtų skleidžiamas vien juodas melas.

Eilėraštis „Tėviškė ant kryžiaus“ atsidūstama, kad savame krašte esi sukaustytas tremtinys. „Tikėjome, kad laisvė amžiams švinta, o išplėšė ją mums kaip gyvą širdį. Nejaun sunykt, kaip žiedui po padu. Viešpatie, išvesk ją laisvę“.

„Pavergtų tėvynę“ skundžiamasi, kad visur pasauly laisvė, tik tėvynėje lageriai, kaip sunkus kryžius nešama vergovės baudžiaiva. Tik laisvės spindulys pro sutemas nušvinta... „Šalin globik, jūs žmogiško veido robotų banda... Neišsivadėsim laisvės niekada“.

„Jaunam kovotojui“ — varpais skamba balsas, šaukšas į kovą. „Tavo vardą krauju širdy išrašiau“.

Rašytoja *Grazina Tulauskaitė* savo akimis matė Krėvę, Vaižgantą, Maironį. Dabar ji buvo pakviesta prabilti savo lyrika. Ji kalbėjo apie lėtas ir knygas, kai širdis nusiminus — knygoj deimantinį džiaugsmą atranda. „Man dar liko sapnai ir žodis...“

Poetė nori apsilakstyti gyvybės šaltinio vandeniu tėviškėje.

Tarpais — širdis apanka, sugrūsta gyvenimas, imą pragaras vaidintis, nors dar rojų gyvenu.

Poetė prašyme Dangui, maldavo sugrąžinti mylimą, ir klausė, kaip dainuot, kad neverktų daugiau.

Žydintys prabėga metai, kaip gražuolės ekrane. Nauji metai užpuosto senus... Ir jasmėnais tėviškės sodo užpuosti žydės...

„Aš vienatvės einu taku ir su savo širdim šneku, iš dienos į dieną einu spalvingu sapnų taku...“, — rimavo poetė.

Suvalkių *Julija Svabaitė* kilusi iš vietos, kur išaugo daug poetų: Bradūnas, Salamėja Nėris, Juozas Tysliava, Svabaitė — beveik viename sodybos kieme.

Poetė pradėjo liūdnu Aušros Vartų ciklu, „kur buvo sujungtos rėnkos, dabar šunkios, kaip rasta. Pasilik Madona Aušros Vartuose, Arimų Motina, Duonos Trupinių Motina“...

„Išgyventi 35 m. drauge, tai lyg eiti aštrių akmenų laukų, ko lyg nesusižeidus, būti kerštingam ir atlaidžiam ir niekad nepasakyti sudėv“.

Poetė kalbėjo apie mamulę. „Kiek žolėje adatėlių, tiek tavo rūpestėlių. Tik tu išmokytum mylėti žmogų tokį, koks jis yra“.

Vėl — eilėraštis iš pasikalbėjimų su mirtimis, „ištikima palydove, girta nuo meilės ir vyno. Kitame eilėrašty — užėjoje sutinka Adomą Mickevičių.



Vandens lelijos

Nuotrauka Vytauto Maželio

Niekad neprisipažinsiu, kad tavęs bijau, ir, kai labai skaudės, pasislėpsiu eilėrašty... Atiduosiu gyvenimą, kuris gal nebūvo niekam reikalingas. Gyvenimas — lelija dilgėlių lysvėje... Ašaros nuprasia švariau už šaltinio vandenį... Viso pasaulio našta užgriuo ant manęs po saulės užtemimo...“

Rimas Vėžys savo poezijoje prabilo apie saulę, kuri drasko debesis. Atgimime pasakoją, kaip grįžta į seno tikėjimo glėbį ir atidaro... taupymo sąskaitą.

Jo eilėraščiai klausytojus stebino ir juokino užsklandoje stagių, nelauktu samojingu humoru. Jo poezijoje modernus gyvenimas, „kur kanapės sodinamos ir kur rožės neišaug“.

Tarpais stebina temų staigmena, kaip „trogladitų renesansas“, išvirtę satyra apie vieną nevalyva laikraštį.

Liūnės Sutemos poezija išsako kultūrininko daliai išėjimoje — nenormaliose sąlygose išlaikyti kūrėjo pajėgumą, kad mūsų išėjimo poezija reikštų tą, ką reikšė lenkams jų Mickevičiaus, ir Slovakio kūryba — taip ją aptarė K. Bradūnas.

Poetė pradėjo šimtmete žiemą, kur žydėjo sausra, kur mirtis ir gimdyvės žaliavo, šalo ir dalinosi derlium. Pusnyse buvo palaidoti tėvai. Ir motinų veidai apledę begiedant — Neapleisk mūsų. Saulė pralekdavo pro debesis nebešypsodama...

Stud. D. Markelytė paskaitė iš Vilniaus pagrindžio *Liudo Vasario* slapyvardžiu pasirašytą poeziją. Čia buvo Motinos malda, kuri prašo geros sveikatos ne sau, o man, paklydusiam jos sūnui. Čia buvo gilia religinė mintimi alsuoją posmai, vedantieji į atgailą. „kada ledai, užslėgė širdį, sukrutės“.

Raugių eilėraštis skundžiamasi, jog kažkas pasėjo nakčia raugių, kad sunyktų daigai žali... Vargas, palaimos neprasmė iš Dangaus, o Dievas — mūsų žemės sargas, miestų ir žmogaus.

Lietuvių rašytojų draugijos valdyba atsiuntė sveikinimo raštą Poezijos dienų rengėjams ir dalyviams. Tą L. Andriekaus pasirašytą laišką perskaitė K. Bradūnas.

Kazys Bradūnas paskaitė iš savo naujo ciklo „Užėjoje prie Vilniaus vieškelio“. Poetas kartais jaučiasi lyg pakeleivis, kartais lyg užėjoje šeimininkas. Tris kartus peršauta rudinė, palikta iš trijų sukilimų, kabo kaip relikvija. Ateina trys iš kapinyno, aptekę žemėmis ir krauju ir, rudinę nukabinę, susisupa lyg Turino drobule, išeidami į Vilnių kruvinu keliu.

Kitame eilėrašty — užėjoje sutinka Adomą Mickevičių.

Skausmo židlapius mirtis po kojų barsto, prisimenant tėvynės praradimo tragediją.

Kitų nuotaukų užėjoje vaizdas — meškininkų karnavalas. „Ant kaukolės užbarstyti pelenai, dūkim ir dainuokim amžinai“.

Vilniaus vieškelio praėjo Napoleonas ir Kutuzovas. Eilėraštis įjėdu susodinti prie bendro stalo. Vaikščioja istorija, rinkdama išmėtytus metus.

Pabaigoje buvo parodytas išėjimoje, Europoje, B. Gaidžiūno susuktas filmas, kaip pokariniais metais tremtyje gyveno mūsų rašytojai — poetai. Čia buvo matyti Niliūnas, Radauskas, Santvaras, Brazdžionis, Andriūšis, Vydūnas, Vaitkus, Kirša, dail Petavičius, Skardžius ir kt.

Buvo ir grupių vaizdai — rašytojų suvažiavimas, posėdžiai, premijos. Vėl matėsi Ivinskis, Macina, Vaičiūnienė, Alantas, Rimydis, Gaučys, Rūkas, Merkėlis, Brazaitis, Babrauskas, Gustaitis,

Antroji diena: aktorius Juozo Palubinsko rečitalis, Blandyčių dainuotinė poezija, išvados

Poezijos dienų antrąją vakarą Chicagoje dominavo aktorius Juozo Palubinsko, atvykusio iš Baltimorės, poezijos rečitalis. Vyresniųjų ryškiai prisimenamo dar iš Kauno ir Vilniaus laikų pirmakartinis pasirodymas Chicagoje buvo čia dėmesį patraukiantis įvykis. Juk Palubinskas ir Kačinsas nepriklausomai laikais su patys didysis ir dvigubas magnetas scenoje. Tad ir Juozo Palubinsko poezijos rečitalį Chicagoje publikos prisirinko gana apščiui.

Rečitalyje aktorius išsitiesė nuo Maironio iki šių dienų. Turėdamas prieš akis įvairią publiką, aktorius ir savo rečitalio programoje buvo atitinkamai įvairus tiek autorių pasirinkime, tiek jų interpretacijoje. Tačiau pats pasirinkimas nebuvo nupigintas. Rečituojami autoriai ir jų kūryba buvo tikrai chrestomatinė, vitinimo eilėraštį „Dar per anksti brėžianti žmogaus laisvės troškima, o tuo pačiu šiandieninė mūsų tautos ir išėjimo situacija bei nuotaikos.“

Rečitalis pradėtas Maironiu, jo monologu iš „Kestučio mirties“, labai tinkančiu įvadu į viso vakaro programą. Iš karto buvo pa-

dr. Domas Jasaitis, Jankus, Malazaitė, Kaupas, Katiliškis, Varas, Barzdukas, Bradūnas, Griaitytė, Puzinas, Gaidžiūnas ir kiti. Filmas ypatingos vertės, dokumentinis lobis apie mūsų išėjimo kūrėjų gyvenimą.

Apskritai — jau pirmoji Poezijos šventės diena praėjo su mielais pasisekimu. Įvairių žanrų kūrinėlių žodžių prabildami, rašytojai sudarė margaspalvį poezijos vitražą. Vakaronę pravedęs Kazys Bradūnas taikliai poetus apibūdino, savo introdukcijų neužtesdamas, o pagyvindamas samojingu humoru. Publikos buvo daug, kavinės atmosfera jauki. Gilioj tylo klausytojai gaudė kiekvieno mūsų kūrėjo žodį, graužiai sekė priespaudos pagrindę rašytus Vilniaus studentų atodūsius. Besiskirstantieji širdy nešėsi poetinių posmų aidus ir dėkingumą tiems, kurie savo kūrybiniais polėkais dalinosi su dailių žodžių pamulaisiais broliais.

J. Prunskis

šančios pirmaeilės poetės Juditos Vaičiūnaitės, o muzika kompozitoriaus V. Kairiūkščio.

Antrajame savo išėjime Juozas Palubinskas pirmąsias padeklamavo Vinco Mykolaičio - Putino „Vivos plango“. Paniekinto žmogaus, sutryptos tautos kančia ir tirioniškoji grėsmė visam pasauliui čia skambėjo kvapą užimančiu tikrumu. Galima buvo jausti, ką reiškia didelio poeto žodis neeilinio aktoriaus lūpose. Tačiau po skausmo ir pagėžos jau tyru džiaugsmu ir romantišku polėkiu nuskambėjo Balio Sruogos „Gedimino tostas kariams“. Išėjimoje tragika kupėjo Alfonso Nykos - Niliūno eilėraštyje „Isduotas medis“, o K. Bradūno „Rojaus vabalai“ švystelėjo spalvinga surrealistinio vaizdo miniatūra. Ši dalis baigta Henriko Radausko eilėraščiu „Strėlė danguje“. Eilėraštis yra tapęs beveik vizitine literatūrine autoriaus kortele. Ši programos dalis buvo tiek autoriaus, tiek jų kūrybos nuotaikomis labai įvairi. Deklamuotojai buvo kur parodyti meistriską sugebėjimą akimirkoje pasikeisti.

Antroje aktorius pauzoje Blandytė (ši kartą Onutė) padainavo Bern. Brazdžionio „Per pasaulį keliauja žmogus“, muzika K. Kavecko, ir K. Binkio „Vai gražu gražu ant kalno“, muzika A. Kašanausko. Dainuotinė poezija taip natūraliai išsiterpė į deklamuojamąją, kad šia simbioze reikėjo vien grožėtis.

Pirmoji vakaro visos programos dalis baigta, aktorius atliekant V. Mykolaičio - Putino šurpniąją baladę „Mozartas“, Jono Aščio ašaras spaudžiantį eilėraštį „Partizano šermenys“ ir Bernardas Brazdžionio didingos ir jaudinančios patetikos kūrinių „Ištreto Sibiran (mirusio) žodis“. Visa ši rečitalio dalis savo tema ir nuotaika sudarė monumetaliai vienumą, aktorius išskaptuotą skulptūrinį ryškumą.

Po pertraukos, kurios metu publika turėjo progos kavinės vestibule atsigaivinti kava ir nusipirkti poezijos knygų, antroji vakaro dalis pradėta Vinco Krėvės poezija prozoje „Daina apie arą“. Placius mostų Krėvės sakinyje deklamuojuojai buvo kur išsistieti. Aktorius ta galimybę čia labai įtaigiai pasinaudojo. Populiarus Jono Aščio eilėraštis „Silainė“ buvo bene pats lyriškiausias išėjimo šventės išsakykymas. Dainingai K. Bradūno posmai „Kad nebūtum viena“ aktorius interpretacijoje pavertė tikru liaudinio katarsio dainuotiniu įsikūnijimu. Atrodo, kad čia buvo visai tiksliai atspėta paties autoriaus užmanymo pobūdis. Santvaro „Gandrai“ vakaran atnešė vaizdo realybę ir minties simbolinę gelmę.

Atokvėpiui vėl Elenutės ir Onutės Blandyčių daina ir deklamacija. Ši kartą skambėjo premijuotasis Birutės Pūkelevičiūtės eilėraštis apie baisiusius birželio tremimus. Muzika kompozitoriaus Broniaus Budriūno. Apalmai poezijos vakaran ši visa dainuotinė poezija solistiškai Blandyčių buvo įjungta gana natūraliai ir labai tiko visai kamerinio vakaro aplinkai.

Paskutiniame aktorius išėjime išgirsta K. Bradūno nosdalinę eilėraščiai „Kalbėki, plunksna“ ir „Švilpnė“. Ypač pastaroji buvo padeklamuota su detaliausiu visų niuansų išškiejimu. Didingai ir graudžiai aidėjo Balio Sruogos Sapiegos monologas. Po kurio vėl visai kitokia muzika: Antano Gustaičio humoristiniai eilėraščiai — „Draugystė“ ir „Jei būtų man leista“. Visas rečitalis baigtas Bernardas Brazdžionio „Pavasario kelione“, labai tikusia žydinčio pavasario nuotaikai ir Poezijos dienų baigimui užsklandai.

Bendrosios šių metų Poezijos dienų išvados būtų tokios. Abiejų dienų programose publikos netrūko. Ji iki ašarų ir iki juoko buvo įsiklausiusi į kūrybinio lietu-



Marija Tūbelytė

Gėlės

Marijos Tūbelytės tapybos paroda

Šiuo metu M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centro, Chicagoje vyksta įvairiais atžvilgiais gana egzotiška Marijos Tūbelytės tapybos darbų paroda. Egzotiška ta prasme, kad dailininkė ją Chicagoje atvežė net iš Taivano (Tautinės Kinijos), kur jinė jau kurį laiką gyvena. Egzotiška ir ta prasme, kad parodoje akysna krinta kaip tik Tolumų Ryty peizažai, nečionykštes gėlės ir rytiškių portretų veidai. Žodžiu, kai netekome taigios tolimojo pasaulio pakraščius vaizdavusio dail. Jono Rimšos, tai su egzotiška kraičio drobėmis atėjo Tūbelytė.

Labiausiai vis dėlto dailininkė yra peizažistė. Ir kompoziciniu ir spalviniu atžvilgiu šio pobūdžio paveiksai Tūbelytėje yra labiausiai pavykę. Tai ramaus, statiško tyrumo kalnų, medžių ir namų vienuma, sugerianti savin ir savotiškai rytiškią saulės šviesą ir rytiškiškos pavakarės šešėlius.

Gėlių puokštės ir portretai yra antrasis dailininkės įkvėpimo stimulus. Vienur ir kitur, nesivaikydama aštraus svargardo, dailininkė lieka ištikima tapybos situacijai, kurios reikėtų ieškoti kažkur tarp Rodis-seau primityvizmo ir tarp Gauguino temos ir spalvos.

Paroda sąžiningai apipavidalinta, akiai maloni. Uždaryma birželio 3 d., 1 val. popiet. Parodą rengė ir globojo korporacija „Giedra“.

viškojo žodžio prasmę ir skambėjimą. Puikus programų pavainrinimas buvo Balio Gaidžiūno literatūrinis filmas. Buvo parodytas dėmesys ir poezijos knygoms. Kavinės vestibulyje jų parduota gražus skaičius. Publikos tarpe buvo matyti net svečių iš toliau — iš Los Angeles, Toronto, New Yorko ir kitur. Malonu, kad jie, ilgo šventinio savaitgalio proga, lankydami Chicagoje gimines bei pažįstamus, rado laiko ir Poezijos dienų programai išgirsti. Džiugu buvo matyti Poezijos dienos ir svečių Stasį Lazoraitį, Jr., Lietuvos atstovą prie Šv. Sosto. Atvykęs Chicago kitiems reikalingas, jis vis dėlto neaplenkė ir Poezijos dienų. Gaila, kad jo pavyzdžiui nepasėkė tam tikras čikagiečių sluoksnis. Publikoje beveik nesimatė bendruomeninių, visuomeninių, švietimo, fondų ir panašių institucijų vadovų bei džiūnių. Todėl atrodo, jog ir šiems laikams tiko Balio Sruogos žodžiai, aktorius Palubinsko ištarti garsiajame Sapiegos monologe:

Ne, ne. Bajorų mirė Lietuva, Ne mūsų...

Jie buvo putos asotų midaus, Išplersius, tuščiaividurės, Karišos... I Lietuvą žiemojančią einu. Kad speiguose po store milinė Neliatų plakus Lietuvos širdis.

p. m.